

Никола Тодоровић

ТОПЛЕ ФОРМУЛЕ ТАНГА

(Марина Вукашиновић *Бандонеон*, НКЦ, 2005.)

“Речи дрхте
ако су праве. Тако што тело
дрхти у
љубави, дрхте речи
на хартији“

Како смо још у њеној првој поетској књизи, “Похлепи говора“, могли да спознамо, за нишку песникињу Марину Вукашиновић стварање поезије и све што том демијуршком чину претходи, као и све што из њега следи, јесте живот сам. Оно је сушта неопходност, “безазлени порок“ који се, утисак је, одвија спонтано, попут дисања или ходања, започело је рођењем и завршиће се смрћу. Без њега би песникиња била недовршена и непотпуна, баш као соба из њених стихова, соба без врата и прозора¹⁾.

“Дани су се смењивали као изрази на лицу
Као упоређење за успомене²⁾“

“Бандонеоном“ (НКЦ, Ниш, 2005), својом другом збирком песама, Вукашиновићева се читалаштву представља као песник ригорозне језичке редукције, чије рефлексивне поетске структуре на формалном нивоу најчешће функционишу као хибриди устиховане језичке анегдоте и оскудног дневничког записа. За аполонијску меру неопходан је еталон, златна полуга, нешто према чему и *са чим* се можемо *ујореди́ти*, док се аутор углавном фокусира на мале, скоро сасвим приватне ствари, кроз које трага за искупљењем од

поражавајућег свакодневља. “Брзина проживљености“ схваћена је као “дрска јасноћа коју није могуће описати испод гласа“, пошто је у крхком космосу озвученом акордима бандонеона све наговештај, сенка и одсјај, те се сваки поремећај, сваки прекомерни “input“ који у питање доводи меру, манифестује као битна дестабилизација поетске стварности текста.

“Били су то дани строге представе и
Преурањене бриге да пребројавање не иде без одбацивања“

Инвентуру из насловног сигнала (“пребројавање без остатка“) лирски субјект поима као чин преуређивања - ре-креације - и поновног успостављања реалног, док жељену јасност постиже “уз добро однеговану паузу/ када се ствари разјашњавању као хитна порука³⁾“. У том одсеvu вечности, том тренутном проницању у саму срж ствари и битка, и јесте суштина потраге коју Марина Вукашиновић спроводи кроз своје певање, кроз његову организацију спроведену путем низова и набрајања, слика и језичких бравура. То се трагање кроз стихове “Бандонеона“ успоставља као једна велелепна архитектоника, колико на трагу Војислава Илића, толико и Јоргеа Луиса Боргеса (што постаје још јасније и поезији примереније уколико се сетимо да је у корену речи “текст“ древни глагол “тецере“ /ткати/, исти онај на коме су изграђене речи попут “архитект“):

“Што нам је дато живесмо
у круговима гласа
у лековитој пећини
спокојно
као остаци града⁴⁾“

Имена и именице овде се издижу попут зидова сазданих на еуфонији и алитерацији (“Звоно знак и заклон⁵⁾“), а семантика сажима у “округли иглу светлости⁶⁾“. Анти-логика уланчавања семема и парадоксални језички обрти један су од начина да се ригидни логичко-церебрални обрасци, на којима ови стихови најчешће почивају, умекшају и трансформишу у топле формуле:

“Ти умеш да пијеш јер умеш да си жедан⁷⁾“

Увек на граници између деликатне сензибилности и нехињено разуђене мисаоности (где, понекад, чак често, шкртост филозофских извођења односи превагу над лирским и распеваним), поезија Марине Вукашиновић у сећање призива Хераклита, Еуклида, Лајбница, Декар-

та и Кјеркегора, али и Цветајеву, Шимборску, Ахматову и Платову. Бежећи од компромитоване осећајности, она се приклања начинима класичне рефлексивне поезије, тако да сталним победама мисаоног над лирским читатеља често приближава “хоризонту изневереног очекивања”: суптилна мелодија пред-когнитивног песничког изостаје и бива супституисана интелектуалним увидом, лирска супстанција неочекивано бива замењена логичком. Певање “Бандонеона” је, самим собом, програм тумачења света и стварности, зачет на сазнајном и креиран на логосу као примарном супстрату, што на текстури песме постаје видљиво кроз вињете “топлих реченица распетих у простору”, “бележака на крајичку усне” или “исцрпних свакодневних концепата” и “путоказа у дошљачке реченице”⁸⁾. Реч је, без сумње, од најчешћих протагониста ове поезије, речи “одзвањају у холовима”, “падају по памучним слушаачима” и “испаравачу”, доносећи своја тренутна значења и сударајући се у простор-времену песме у сталној тежњи за креирањем магичног амалгама, који ће се манифестовати као једна аутентично нова, трансцедирајућа синтакса. Марина Вукашиновић, уз велику дозу аутоироније, алтернира бинарни код “звук-знак” и знатном акумулацијом епистема у телу песме поништава познате фонетско-значењске обрасце, доводећи свој израз до сасвим нових једначина у којима се, још на нивоу структурирања, препознаје латентни страх од хаоса и ентропије, “нереда значења”.

Темпоралност је у песмама “Бандонеона” врло често синкретична, доведена до скоро сликарског “Darstellunga”, попут оног на платнима сликара “са бодежима уместо бркова”:

“Водвиљ уз будилник од клавирских дирки⁹⁾“
“Сат откуцава гласно време¹⁰⁾“
“Сви чекамо ноћ
Хоћемо је за вечеру¹¹⁾“
“Има ли ово време љубавника¹²⁾“,

где је “ничим мерљиво” време материјализовано, карнално и тактилно, и постоји као конкретна неумитност, као “комад времена” којем је атрибуирано једно “САДА¹³⁾” у болду и саздано од великих слова. Оно трансупстанцијацијом бива доведено у фазу ткива, агрегатно стање, а битак у стадијум перманентне ре-креације:

“ ... наново ћемо бити
стварани у сваком веку посебно
од ребра
од пене или Јупитерове главе свеједно¹⁴⁾“

Комуникација с прошлошћу је, уз аутоиронију и филозофеме, најчешће средство поетизовања света Марине Вукашиновић. Претходни векови у “Бандонеону” бивају призвани у скоро очајничком покушају поновног “очовечења света” који већ дуго не личи на свет људи, у потреби да се још једном укаже на то да смо, иако хтонски и анимални, у бити дневна створења, “опонашање светлости”, “светлוצаве минијатурне галаксије¹⁵⁾“. То стално “саплитање о пророчке старудије¹⁶⁾“, позивање на ауторитет историје и потанку ерудицију, преточени су у ненаметљиву цитатност и никад не прелазе у манир; то је суштинска концепција песме Марине Вукашиновић, дубоко укорене у цивилизацији, за коју у актуелном времену има све мање места. У том се смислу морамо позвати на, такође програмску, песму “Да умреш од смеха” Виславе Шимборске (иначе директно цитирану у “Фотографију аутора је начинио ко?”), која успоставља континуитет између хомо сапиенса некад и сад, човека кроз етапе, “њего који се догодио“ и који у свој својој немудрости претендује да буде господар света и стварности.

Најмање успеле су, сасвим неочекивано, песме из друге половине циклуса “Илустрације“, те најамбициознијег, последњег сегмента књиге, “Цитата“. Песникиња у њима казивање супституише говором, док поетичност скоро у потпуности бива замењена реторичношћу. Повремене мањкавости претходних песама овде скоро да прелазе у правило, па нам се текст открива са своје најмање привлачне стране: границе његове разумљивости препознајемо у перманентној динамици ка херметичном и прекодираном, читљивост узмиче пред непотребном криптичношћу. Иманентно поетски аспект интерпретативног престаје да еуфонијом допуњава звуком и ритмом, већ бива остављен да бесциљно лута кроз конвенционалне парадигме (“Да би се боље видело/ двоглед је уперен уназад¹⁷⁾“), општа места (“Као у монологу/ говори се само у своје име¹⁸⁾“) и непотребни, а прекомерни артизам. Излишна понављања, ипак, мање сметају од постепеног, а потпуног губитка ритма и, чак, језичког смисла (српском језику страна и механичка адјективизација именица, правописна конфузност, немотивисана употреба термина), који песме попут “Post Scriptuma за Бранка Миљковића“ пуни скоро почетничким грешкама (“Стигла сам у град/ Док је тонуо празан и тих/... / Стојиш на мосту“) и нелогичностима (“Осврнула сам се због усамљености/ И није искључено да изгледам као без одговора¹⁹⁾“). У овим песмама скоро у потпуности изостаје осећај за цезуру (и стиха, будући да Вукашиновићева саопштава сасвим “слободним стихом“), што их повремено претвара у хаотичне псеудофилозофске записе са оне стране читљивости, којој нагомилавање необузданих слика и невешто слаганих синтагми (“кугла рулета“) додатно науђује.

Аутопоетика Марине Вукашиновић може понети атрибут синкретичности, манифестоване најпре на синтагматском плану (“сваку реч хиљаду пута миришем²⁰⁾“). Док се опредељује за језик као медиј, песникиња се препушта очекивању да се кроз његов иманентни ритам песма сама уобличи, откривајући и дешифрирајући боје, укусе, текстуру, мирис и мелодију сваког појединачног конституента, сваке речи понаособ. Речи су, на семантичком плану, третиране баш као материја архитектуре:

“и зидам и рушим у истом часу
али не одајем ни њихову ни своју тајну.²¹⁾“

Сличице из живота каква је “Сећање“ модели су који у “Бандонеону“ најбоље функционишу, што због успешних слика које понекад дугују надреализму (“Волим мајку кад је лађа/ онда има велике светле очи/ и кецељу на боковима²²⁾“), тако и због спонтаности и топле искренности које ову поезију чине местимично великом:

“Мајка руке умива тестом
фуруна игра
слаткви ветрови ми подижу поглед
и осећам - ја сам недеља²³⁾“

Управо на релацији стварност - текст и треба трагати за дубинским постмодернизмом песничког поступка Марине Вукашиновић, пошто се, како у стиховима из прве, тако и у стиховима из њене најновије књиге песама, подразумева да је стварност текст, а живот проза, док је писање одблесак вечности, а песма сећање:

“сећање на стих који сам од себе
преписала
не знајући шта друго да радим
на часу прозе - ја сам час прозе²⁴⁾“

чиме се, баш као и својом кохерентном аутопоетичком перспективом, она сврстава на страну неоромантичара, оних који и даље верују у магијску моћ речи, те божанство *йесме* претпостављају свим другим божанствима. Разуђена рефлексивност “Бандонеона“ која, између осталог, врши и брижљиву селекцију фрагмената сећања за њихово накнадно тумачење, спаја светле епифаније у носталгично ткање текста са већ препознатљивим печатом. Зато можемо рећи да је нишка књижевна сцена, уз годинама неправедно занемаривану вр-

хунску поезију Стане Динић Скочајић, добила још један аутентични - женски - поетски глас.

-
- 1) Марина Вукашиновић, "Пре него што овој соби додају врата и прозоре", у: "Похлепа говора", *Крбови*, Сремски Карловци, 1997, стр. 7.
 - 2) Марина Вукашиновић, "Пребројавање без остатка", у: Бандонеон, НКЦ, Ниш, 2005, стр. 22.
 - 3) Марина Влашиновић, исто.
 - 4) Марина Вукашиновић, "Носталгија", исто, стр. 23.
 - 5) "Сусрет", исто, стр. 14.
 - 6) Исто.
 - 7) Исто.
 - 8) Марина Вулашиновић, "Јутарња белешка", исто, стр. 9.
 - 9) "Колач са малинама", стр. 7.
 - 10) "Јутарња белешка", стр. 9.
 - 11) "Сећање", стр. 13.
 - 12) "Три пред зору", стр. 11.
 - 13) "Пребројавање без остатка", стр. 22.
 - 14) "Фотографију аутора је начинио ко?", стр. 24.
 - 15) Исто, стр. 25.
 - 16) "Смешна прича", стр. 40.
 - 17) "Сан", стр. 57.
 - 18) Исто.
 - 19) "Post Scriptum за Бранка Миљковића", стр. 62.
 - 20) "Пејзаж изнутра", стр. 42.
 - 21) Исто, стр. 43.
 - 22) "Сећање", стр. 12.
 - 23) Исто.
 - 24) "Песма за два гласа", стр. 44.